

ДОПОВІДЬ

методиста НМКПС ПАНО

Чарченка Павла Станіславовича

на тему:

"Про проведення опитування в Полтавській області
щодо ефективності національно-патріотичного виховання
в закладах загальної середньої освіти
відповідно до Концепції національно-патріотичного виховання
в системі освіти України (третій етап)"

Полтава 2024

Опитування проводиться серед громадян області з метою отримання загальної оцінки стану національно-патріотичного виховання в громадах і подальшого його вдосконалення, надання системності та вироблення науково-методичних засад супроводу організаційної роботи у цьому напрямку.

Мета даного дослідження – оцінка ефективності національно-патріотичного виховання в Полтавській області.

Об'єкт дослідження – громадська думка про стан національно-патріотичного виховання в Полтавській області.

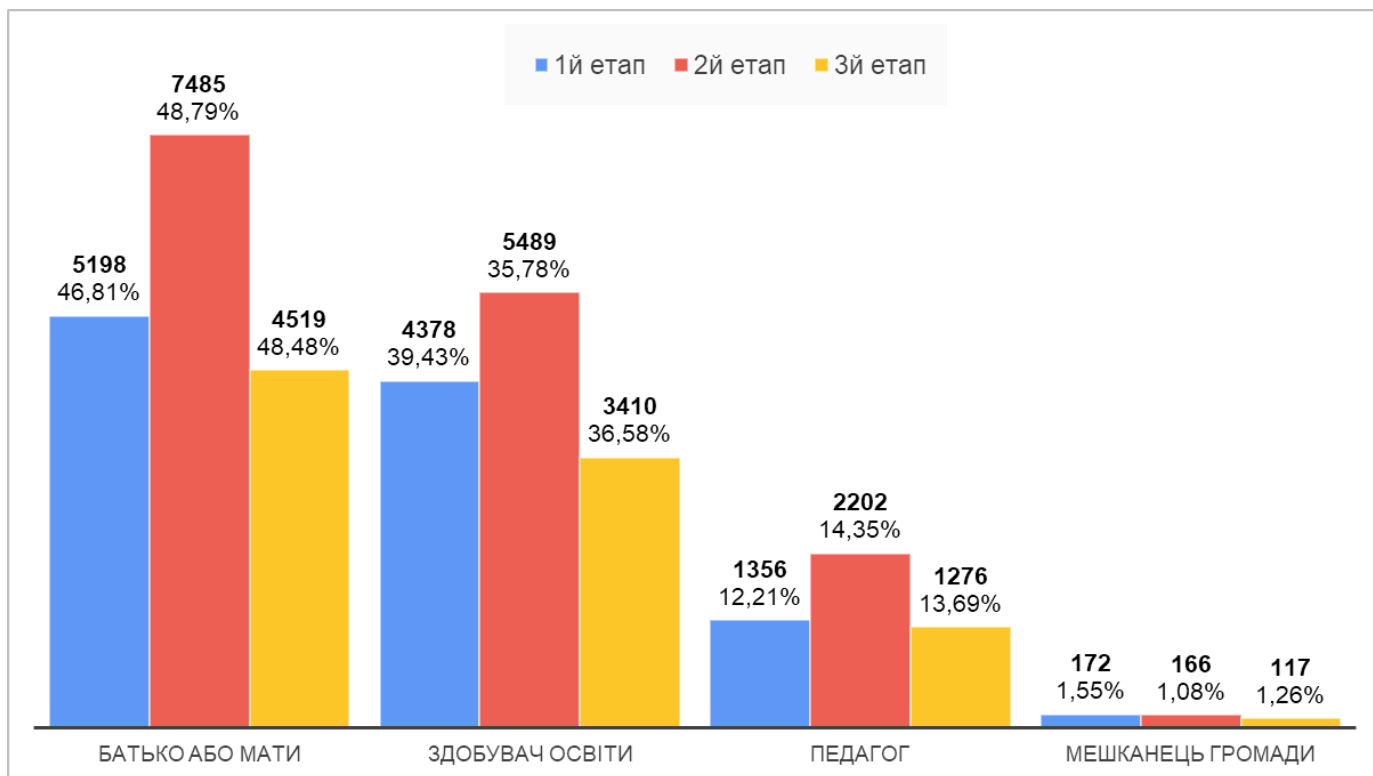
Предмет дослідження – наявність/відсутність зв'язків між оцінками ефективності національно-патріотичного виховання різними соціально-демографічними групами мешканців Полтавської області.

Результати дослідження. В опитуванні взяли участь:

у II-му півріччі 2022 року – 11104 респонденти,

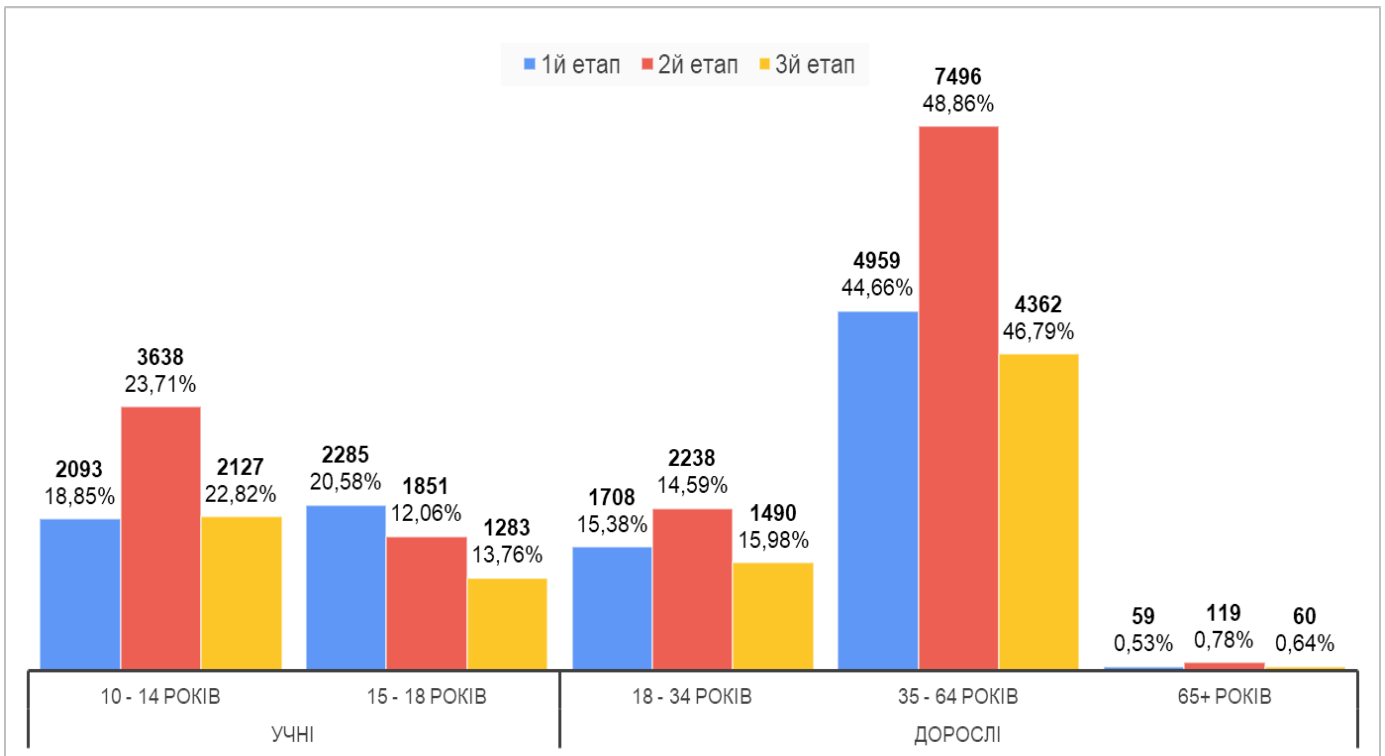
у I-му півріччі 2023 року – 15 342 респонденти,

у II-му півріччі 2023 року – 9322 респонденти, які репрезентують, за рідкісним виключенням, всі територіальні громади області. Розподіл відповідей серед учасників освітнього процесу показано на діаграмі 1.

Діаграма 1. Розподіл відповідей серед учасників освітнього процесу

За віковими характеристиками респонденти розділилися так, як показано на діаграмі 2.

Діаграма 2. Вікові характеристики респондентів

АКТИВНІСТЬ РЕСПОНДЕНТІВ ПРОТЯГОМ 3-Х ЕТАПІВ

У результаті порівняння кількості відповідей респондентів по територіальним громадам області протягом трьох етапів (терміни проведення – з II півріччя 2022 року по II півріччя 2023 року) та зведення різниці у цих результатах у окрему таблицю (таблиця 1), можемо бачити наступне:

- 1) участь у опитуванні взяли представники всіх 60ти громад області;
- 2) тотальне зниження активності респондентів загалом по громадах (-6 020 респондентів, 40 територіальних громад (дві третини загальної кількості) знизили активність щодо участі у опитуванні), найбільше – Гадяцька (-950), Глобинська (-854), Зіньківська (-574), Гребінківська (-559) та Полтавська (-541) територіальні громади;
- 3) на загальному негативному фоні зниження активності респондентів представники деяких територіальних громад активно брали участь у опитуванні – найбільший приріст активності у Карлівській (+330), Миргородській (+150) та Градизькій (+126) територіальних громадах;
- 4) значне стабільне зниження кількості відповідей респондентів спостерігається у таких територіальних громадах (далі в дужках – різниця між першим та другим; другим та третім етапами):

Великосорочинська	(-89; -2),
Козельщинська	(-37; -49),
Кременчуцька	(-908; -411),
Новосанжарська	(-135; -186),
Оболонська	(-110; -20),
Щербанівська	(-141; -81).
- 5) стабільне зростання кількості відповідей респондентів спостерігається у таких територіальних громадах:

Диканьська	(+73; +38),
Михайлівська	(+3; +4),
Нехворощанська	(+77; +90),
Омельницька	(+84; +44),
Оржицька	(+9; +77),
Чутівська	(+1; +8).

Таблиця 1. Динаміка активності респондентів протягом 3х етапів загалом по громадах

Громада	2'2022	1'2023	2'2023	Різниця між 2м і 3м етапами
Білицька ТГ	83	206	84	-122
Білоцерківська ТГ	12	8	78	70
Великобагачанська ТГ	8	56	41	-15
Великобудищанська ТГ	24	145	51	-94
Великорублівська ТГ	69	55	112	57
Великосорочинська ТГ	94	5	3	-2
Гадяцька ТГ	389	1157	207	-950
Глобинська ТГ	571	1167	313	-854
Гоголівська ТГ	117	152	119	-33
Горішньоплавнівська ТГ	45	281	213	-68
Градизька ТГ	177	70	196	126
Гребінківська ТГ	298	579	20	-559
Диканьська ТГ	3	76	114	38
Драбинівська ТГ	29	7	15	8
Заводська ТГ	42	145	21	-124
Зіньківська ТГ	135	874	300	-574
Кам'янопотоківська ТГ	174	126	171	45
Карлівська ТГ	167	155	485	330
Кобеляцька ТГ	15	147	3	-144
Козельщинська ТГ	362	325	276	-49
Коломацька ТГ	4	3	2	-1
Комишнянська ТГ	21	73	58	-15
Котелевська ТГ	462	74	176	102
Краснолуцька ТГ	15	37	3	-34
Кременчуцька ТГ	2198	1290	879	-411
Ланнівська ТГ	13	447	47	-400
Лохвицька ТГ	185	193	181	-12
Лубенська ТГ	1158	1401	1072	-329
Лютенська ТГ	117	14	28	14
Мартинівська ТГ	0	38	19	-19
Мачухівська ТГ	10	7	96	89
Машівська ТГ	71	137	66	-71
Миргородська ТГ	170	87	237	150
Михайлівська ТГ	13	16	20	4
Нехворощанська ТГ	70	147	237	90
Новогалещинська ТГ	12	62	50	-12
Новооржицька ТГ	12	157	148	-9
Новосанжарська ТГ	593	458	272	-186
Новоселівська ТГ	155	10	110	100

Оболонська ТГ	132	22	2	-20
Омельницька ТГ	18	102	146	44
Опішнянська ТГ	17	249	33	-216
Оржицька ТГ	6	15	92	77
Петрівсько-Роменська ТГ	10	10	5	-5
Пирятинська ТГ	321	2	52	50
Піщанська ТГ	275	582	432	-150
Полтавська ТГ	619	1579	1038	-541
Пришибська ТГ	37	3	61	58
Решетилівська ТГ	436	502	171	-331
Ромоданівська ТГ	159	342	201	-141
Семенівська ТГ	66	57	47	-10
Сенчанська ТГ	300	395	163	-232
Сергіївська ТГ	16	212	13	-199
Скороходівська ТГ	28	87	24	-63
Терешківська ТГ	31	56	26	-30
Хорольська ТГ	7	261	4	-257
Чорнухинська ТГ	0	138	9	-129
Чутівська ТГ	15	16	24	8
Шишацька ТГ	54	2	14	12
Щербанівська ТГ	464	323	242	-81

ВІДМІННОСТІ ОЦІНОК ЕФЕКТИВНОСТІ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ПРОТЯГОМ 3-Х ЕТАПІВ ТА ЇХ ДИНАМІКА У РІЗНИХ ГРУПАХ РЕСПОНДЕНТІВ

Аналізуючи дані з таблиці 2 та 3, можна зробити висновок, що ефективність національно-патріотичного виховання у закладах освіти області, хоч і залишилась достатньо високою, все ж знизилась у порівнянні з минулими періодами, але це коливання можна пояснити зміною респондентного пулу (кількість респондентів у деяких територіальних громадах протягом трьох етапів опитування різняться у десятки разів, відсутня стабільна група респондентів для перевірки зміни їхніх думок стосовно досліджуваної проблеми). При цьому все більше підтверджується припущення, що ці опитування вловлюють загальні настрої суспільства, вплив на які нинішня ситуація активного спротиву суспільства ворожій агресії та поточні суспільні настрої мають у більшій мірі, ніж організаційні зусилля освітян у цій галузі.

На жаль, також стає очевидним, що така важлива категорія респондентів як мешканці громад, з першого етапу не приймають активної участі в опитуванні (відсоток їх участі менший за математичну похибку), протягом трьох етапів залишаються доволі неоднорідною групою, через це має місце постійне розпорошення матеріалу та, як наслідок, спотворення дійсного зв'язку між явищами. З цих причин під час аналізу показників доведеться ігнорувати оцінки цієї групи респондентів.

Таблиця 2. Порівняння оцінок ефективності національно-патріотичного виховання (три етапи загалом, різні групи респондентів, у %)

Індикатори	Категорія			Мешканець громади			Педагог			Здобувач освіти		
	Батько або мати			Мешканець громади			Педагог			Здобувач освіти		
1й етап – вересень 2022 року, 2й етап – березень 2023 року, 3й етап – вересень 2023 року.	1й етап	2й етап	3й етап	1й етап	2й етап	3й етап	1й етап	2й етап	3й етап	1й етап	2й етап	3й етап
1. Відвідуваність музеїв	26,49	27,15	36,15	41,86	30,12	34,40	36,06	39,55	49,30	52,38	51,90	55,82
2. Знання про видатних осіб	69,37	69,77	72,92	78,49	68,07	73,00	90,41	91,64	88,53	83,42	84,24	84,77
3. Гордість за своє походження	96,50	94,95	93,13	95,93	92,17	91,00	99,12	98,37	97,25	96,00	94,92	92,07
4. Рівень екологічної культури	64,85	59,65	65,09	66,86	51,20	65,90	78,83	78,07	81,19	68,20	65,55	66,84
5. Залученість до екскурсій	29,78	27,17	41,96	39,53	24,10	41,08	31,34	28,56	43,31	48,74	45,16	53,23
6. Кількість фахівців з національно-патріотичного виховання	67,95	64,64	70,00	69,19	57,83	50,23	73,01	72,25	70,98	78,44	78,59	77,91
7. Зустрічі з ветеранами	50,56	51,96	57,59	60,47	58,43	54,15	73,82	80,06	80,69	69,64	70,41	69,20
8. Готовність до захисту України	89,50	75,71	61,56	87,79	71,69	47,90	94,99	85,60	65,65	93,65	89,03	79,96
9. Залученість до заходів національно-патріотичного виховання	79,57	74,00	75,87	82,56	74,70	65,32	91,08	89,92	89,48	86,41	84,41	82,58
10. Залученість до заходів духовно-морального спрямування	76,76	71,96	73,85	80,23	73,49	78,51	90,27	92,23	90,73	80,06	79,05	77,63
11. Молодь пов'язує своє майбутнє з Україною	68,83	66,32	62,84	74,42	66,27	65,44	73,67	73,80	66,03	77,36	76,32	68,29
12. Почуття поваги до своєї Батьківщини	97,38	95,38	91,94	94,19	95,18	89,26	99,26	98,55	97,25	97,12	96,08	93,55
В середньому	68,13	64,89	66,91	72,63	63,60	63,02	77,66	77,38	76,70	77,62	76,31	75,15

Таблиця 3. Динаміка оцінок ефективності національно-патріотичного виховання (різниця між першим та другим; другим та третім етапами, різні групи респондентів, у %)

Індикатори	Категорія		Мешканець громади		Педагог		Здобувач освіти	
	Батько або мати							
Різниця між етапами	1й та 2й, різниця	2й та 3й, різниця	1й та 2й, різниця	2й та 3й, різниця	1й та 2й, різниця	2й та 3й, різниця	1й та 2й, різниця	2й та 3й, різниця
1. Відвідуваність музеїв	0,66	9,00	-11,74	4,28	3,49	9,75	-0,48	3,92
2. Знання про видатних осіб	0,40	3,15	-10,42	4,93	1,23	-3,11	0,82	0,53
3. Гордість за своє походження	-1,55	-1,82	-3,76	-1,17	-0,75	-1,12	-1,08	-2,85
4. Рівень екологічної культури	-5,20	5,44	-15,66	14,70	-0,76	3,12	-2,65	1,29
5. Залученість до екскурсій	-2,61	14,79	-15,43	16,98	-2,78	14,75	-3,58	8,07
6. Кількість фахівців з національно-патріотичного виховання	-3,31	5,36	-11,36	-7,60	-0,76	-1,27	0,15	-0,68
7. Зустрічі з ветеранами	1,40	5,63	-2,04	-4,28	6,24	0,63	0,77	-1,21
8. Готовність до захисту України	-13,79	-14,15	-16,1	-23,79	-9,39	-19,95	-4,62	-9,07
9. Залученість до заходів національно-патріотичного виховання	-5,57	1,87	-7,86	-9,38	-1,16	-0,44	-2,00	-1,83
10. Залученість до заходів духовно-морального спрямування	-4,80	1,89	-6,74	5,02	1,96	-1,50	-1,01	-1,42
11. Молодь пов'язує своє майбутнє з Україною	-2,51	-3,48	-8,15	-0,83	0,13	-7,77	-1,04	-8,03
12. Почуття поваги до своєї Батьківщини	-2,00	-3,44	0,99	-5,92	-0,71	-1,30	-1,04	-2,53
В середньому	-3,24	2,02	-9,02	-0,59	-0,27	-0,68	-1,31	-1,15

З оцінок ефективності національно-патріотичного виховання та їх динаміки протягом трьох етапів, що відображені в таблицях 2-3 та діаграмах 3-10, можемо зробити висновок про те, що:

- 1) по індикатору «Чи збільшується протягом півроку відвідуваність учнями музеїв, пам'яток історії, культури та інших закладів, присвячених національно-визвольній боротьбі за незалежність і територіальну цілісність України?» спостерігається стабільне зростання у всіх трьох групах респондентів; найвищим цей показник є у здобувачів освіти;
- 2) по індикатору «Чи підвищується серед учнів та молоді рівень знань про видатних особистостей українського державотворення, учених, педагогів, спортсменів, військових, підприємців, діячів культури, мистецтв, духовних провідників Українського народу?» спостерігається незначне зростання у батьків здобувачів освіти та здобувачів освіти, у педагогів – незначне зниження, при цьому останні його оцінюють найвище;
- 3) по індикатору «Чи збільшується кількість учнів, які пишаються своїм українським походженням, громадянством?» спостерігається стабільне зниження у всіх трьох групах респондентів, як і прогнозувалось у пілотному дослідженні, «вона (кількісна оцінка світоглядних індикаторів – прим. автора) навіть може дещо спадати, коли загальна ситуація в соціумі, пов'язана з війною рф проти України, вийде з «гарячої» фази» [<https://ed.pano.pl.ua/handle/022518134/1270>], при цьому його оцінка всіма групами є досить високою (більше 90%);
- 4) по індикатору «Чи відбувається зростання рівня екологічної культури молоді, збільшення кількості учасників екологічних акцій, природоохоронних заходів?» протягом трьох етапів не спостерігається тенденції ні до зниження, ні до збільшення; найвищим цей показник є у педагогів;
- 5) по індикатору «Чи збільшується кількість учнів, які здійснюють екскурсії, подорожі, походи?» протягом трьох етапів не спостерігається тенденції ні до зниження, ні до збільшення, проте очевидним є збільшення показника у всіх трьох групах респондентів під час останнього опитування; найвищим цей показник є у здобувачів освіти;

- 6) по індикатору «Чи відбувається збільшення кількості підготовлених фахівців з національно-патріотичного виховання?» спостерігається стабільне зниження у педагогів та відсутність значних змін у здобувачів освіти, останні його оцінюють найвище;
- 7) по індикатору «Чи відбувається збільшення кількості зустрічей молоді з борцями за незалежність України у ХХ столітті, ветеранами та учасниками АТО та ООС у Донецькій та Луганській областях, учасниками війни РФ проти України?» спостерігається стабільне зростання у батьків здобувачів освіти та педагогів, при цьому останні його оцінюють найвище;
- 8) по індикатору «Чи зростає чисельність громадян, готових до виконання обов'язку із захисту незалежності та територіальної цілісності України?» спостерігається стабільне зниження у всіх трьох групах респондентів, навіть різке (-9,07% у дітей, від -14,15% до -19,95% у дорослих) під час останнього опитування; найвищим цей показник є у здобувачів освіти;
- 9) по індикатору «Чи збільшується кількість громадян, зокрема, дітей та молоді, залучених до проектів та заходів з національно-патріотичного виховання місцевого, всеукраїнського та міжнародного рівнів?» спостерігається стабільне зниження у педагогів та здобувачів освіти; найвищим цей показник є у педагогів;
- 10) по індикатору «Чи зростає кількість учнів, які беруть участь у заходах, спрямованих, на популяризацію духовно-моральних цінностей Українського народу, його духовних надбань?» спостерігається незначне стабільне зниження у здобувачів освіти; найвищим цей показник є у педагогів;
- 11) по індикатору «Чи відбувається збільшення числа молодих людей, які пов'язують своє майбутнє з навчанням і проживанням в Україні?» спостерігається суттєве стабільне зниження у всіх трьох групах респондентів під час останнього опитування; найвищим цей показник є у здобувачів освіти;
- 12) по індикатору «Чи зростає число громадян України, які виявляють почуття поваги до своєї Батьківщини?» спостерігається стабільне зниження у всіх трьох групах респондентів, як і прогнозувалось щодо світоглядних індикаторів у пілотному дослідженні, при цьому його оцінка всіма групами є високою (більше 90%);

- 13) найбільше зростання оцінки стану національно-патріотичного виховання на третьому етапі опитування відбулося по індикатору «Залученість до екскурсій» (повна назва індикатора у опитувальнику – «Чи збільшується кількість учнів, які здійснюють екскурсії, подорожі, походи?»), динаміка з діапазоном від +8,07% до +14,79%, у середньому у трьох групах респондентів +12,54%, найбільше у батьків здобувачів освіти;
- 14) найбільше зниження оцінки стану національно-патріотичного виховання на третьому етапі опитування відбулося по індикатору «Готовність до захисту України» (повна назва індикатора у опитувальнику – «Чи зростає чисельність громадян, готових до виконання обов'язку із захисту незалежності та територіальної цілісності України?»), динаміка з діапазоном від -9,07% до -19,95%, у середньому у трьох групах респондентів -14,39%, найбільше у педагогів;
- 15) оцінка стану національно-патріотичного виховання педагогічними працівниками закладів освіти області:
- a. є стабільно найвищою у порівнянні з іншими групами респондентів в середньому по індикаторам протягом усіх трьох етапів:
77,66% у II-му півріччі 2022 року,
77,38% у I-му півріччі 2023 року,
76,70% у II-му півріччі 2023 року;
 - b. залишається стабільною – динаміка оцінок, хоч і є негативною, при цьому доволі незначна – різниця -0,27% та -0,68% між першим і другим етапом опитування та другим і третім етапами відповідно;
 - c. якщо серед 12 показників ефективності національно-патріотичного виховання в закладах загальної середньої освіти виключити індикатори, що, на думку автора, не мають прямої кореляції із зусиллями педагогів у цьому напрямку (світоглядні – №3 та №12, умовно «патріотичні» – №8 та №11, кадрові – №6) або не зазнають значного впливу на них через військовий стан у країні (№1 та №5), то з п'яти індикаторів (№№2, 4, 7, 9 та 10), що залишаться та відносяться до організаторської діяльності педагогів у напрямку національно-патріотичного виховання (тобто мова йде про їх самооцінку власної

діяльності), у всіх п'яти саме у педагогів оцінка буде доволі високою та найвищою проміж інших груп – з діапазоном від 80,69% до 90,73%, у середньому – 86,12%.

16) при зосередженні уваги на групі «патріотичних» індикаторів – світоглядних (№3 та 12) та умовно «патріотичних» (№8 та 11) – стане очевидним стабільне прогресуюче зниження показників по всім чотирьом індикаторам, особливо по індикаторам №8 «Готовність до захисту України» (повна назва індикатора у опитувальнику – «Чи зростає чисельність громадян, готових до виконання обов'язку із захисту незалежності та територіальної цілісності України?») та №11 «Молодь пов'язує своє майбутнє з Україною» (повна назва індикатора у опитувальнику – «Чи відбувається збільшення числа молодих людей, які пов'язують своє майбутнє з навчанням і проживанням в Україні?»), що без можливості порівняти думку респондентів з фактичним станом речей у їх громадах може свідчити тільки про доволі потужне негативне інформаційне поле, що:

- a. формує у респондентів досить некомпліментарне судження про власних співгромадян, які, на думку таких респондентів, не хочуть ні жити в Україні, ні захищати її, ні хоча б поважати;
- b. впливає на настрої самих респондентів, сприяючи їх дистанціюванню від відповідальності за власну роль у подіях державного та світового масштабу, знижуючи їх мотивацію забезпечувати національну безпеку, захищати, а згодом і розбудовувати Україну як незалежну демократичну правову державу, проявляти соціальну активність.

При цьому автор дослідження не виключає, що у відповідях на ці чотири питання ми можемо бачити класичний приклад психологічної проєкції – приписування індивідом власних негативних якостей, думок, почуттів, мотивів іншим особам при намаганнях заперечити факт того, що ці ж самі якості властиві і йому також – яка доволі часто виходить на перший план у часи особистих та/або суспільних криз.

ВІДМІННОСТІ ПО ТИПАМ ІНДИКАТОРІВ (СВІТОГЛЯДНІ/ПОДІЄВІ)

Аналіз оцінок ефективності національно-патріотичного виховання окремо по світоглядному (тобто такому, що відображає кореляцію між суб'єктивною оцінкою респондентом явища, що оцінюється у інших, та системою поглядів та реакцій самого респондента на це явище) та подієвому (тобто такому, що опирається на оцінку кількості конкретних активностей) типам індикаторів (таблиця 4) показує значний вплив показників світоглядного типу, а саме їх падіння, на загальну оцінку ефективності національно-патріотичного виховання по всіх показниках у всіх групах респондентів від першого етапу опитування до третього – з шести груп респондентів, що не відносяться до малочисельних («Батьки здобувачів освіти 18-34 років», «Батьки здобувачів освіти 35-64 років», «Педагоги 18-34 років», «Педагоги 35-64 років», «Здобувачі освіти 10-14 років» та «Здобувачі освіти 15-18 років»), тільки у двох зростання середньої оцінки подієвих індикаторів суттєво перебиває зниження у цій же групі респондентів середньої оцінки світоглядних, що дає викривлену картину ефективності діяльності педагогів у напрямку національно-патріотичного виховання. Тобто, беручи до уваги вищесказане та попередні висновки з п. 16 аналізу таблиць 2 і 3, можна стверджувати, що помітний прогрес оцінки ефективності національно-патріотичного виховання всіма групами респондентів завдяки зусиллям освітян та суспільства взагалі (особливо у групі «Батьки здобувачів освіти 35-64 років» – +6,02%) є неочевидним через нерівномірність в розрізі окремих груп індикаторів при підсумковій оцінці ефективності національно-патріотичного виховання по всіх показниках.

Таблиця 4. Порівняння оцінок ефективності та динаміка оцінок ефективності національно-патріотичного виховання (три етапи загалом; по типам індикаторів, різниця між першим і другим та другим і третім етапами, різні групи респондентів, у %)

Індикатори		Світоглядні індикатори					Подієві індикатори				
		1й етап	2й етап	3й етап	1й та 2й, різниця	2й та 3й, різниця	1й етап	2й етап	3й етап	1й та 2й, різниця	2й та 3й, різниця
Батько або мати	18 - 34 років	97,82	96,14	92,81	-1,67	-3,34	60,80	59,70	62,82	-1,10	3,12
	35 - 64 років	96,62	94,89	92,26	-1,74	-2,62	57,18	54,52	60,54	-2,66	6,02
	65+ років	95,00	85,42	91,67	-9,58	6,25	63,75	55,21	53,13	-8,54	-2,08
Мешканець громади	18 - 34 років	93,27	100,00	91,30	6,73	-8,70	70,19	56,45	54,89	-13,74	-1,56
	35 - 64 років	98,10	92,92	88,95	-5,18	-3,96	65,24	54,48	60,76	-10,76	6,28
	65+ років	80,00	86,67	100,00	6,67	13,33	44,17	53,33	64,06	9,17	10,73
Педагог	18 - 34 років	99,23	98,28	97,39	-0,94	-0,89	73,12	73,19	74,35	0,07	1,16
	35 - 64 років	99,25	98,62	97,12	-0,62	-1,51	70,08	71,53	74,20	1,44	2,68
	65+ років	97,06	95,63	95,00	-1,43	-0,63	67,65	63,91	72,50	-3,74	8,59
Здобувач освіти	10 - 14 років	96,94	95,42	93,07	-1,52	-2,36	71,87	71,12	71,66	-0,75	0,54
	15 - 18 років	96,21	95,65	92,56	-0,56	-3,09	70,03	67,54	70,33	-2,50	2,80
У середньому по опитуванню		95,41	94,51	93,83	-0,90	-0,68	64,92	61,91	65,39	-3,01	3,48
У середньому без малочисельних категорій		97,68	96,50	94,20	-1,18	-2,30	67,18	66,27	68,98	-0,91	2,72

ВІДМІННОСТІ ЗА ТЕРИТОРІАЛЬНОЮ ОЗНАКОЮ (СЕЛО/МІСТО)

Під час перевірки дослідницької гіпотези щодо ймовірної різниці в оцінках стану національно-патріотичного виховання в області у групах, згенерованих за територіальною ознакою «міська ТГ/сільська ТГ», автором дослідження для поглиблення рівня перевірки даних було прийнято рішення до попередньо згенерованих груп «Всього по міським територіальним громадам (*Міські, всього*)» та «Всього по сільським територіальним громадам (*Сільські, всього*)» додати ще дві додаткові групи (окремо одна – по міським ТГ, ще одна – по сільським), що мали б бути згенеровані згідно двох критеріїв: 1) достатньої кількості респондентів у кожному типі громади, а саме, більше 500 респондентів за етап опитування для міської ТГ та більше 200 респондентів за етап опитування для сільської ТГ; 2) стабільному рівні участі відповідно попередньому критерію у опитуванні протягом двох етапів, включно з останнім. Таким критеріям зі сформованого переліку найбільш активних громад з 8 міських та 12 сільських територіальних громад відповідали 3 міські (Кременчуцька, Лубенська та Полтавська) і 5 сільських (Козельщинська, Новосанжарська, Піщанська, Ромоданівська та Щербанівська) громад відповідно, які і стали основою генерації вищезгаданих додаткових груп під назвами «3 найактивніші міські територіальні громади (*МТГ*)» та «5 найактивніших сільських територіальних громад (*СТГ*)».

Аналізуючи дані, зведені у таблиці 5, ми виявили наступне:

- 1) по індикатору «Чи збільшується протягом півроку відвідуваність учнями музеїв, пам'яток історії, культури та інших закладів, присвячених національно-визвольній боротьбі за незалежність і територіальну цілісність України?»:
 - a. аномально низький показник групи «Всього по сільським територіальним громадам» у категорії «Педагог 35-64 років» і з групою «Всього по міським територіальним громадам» – 12,2%, і з групою «5 найактивніших сільських територіальних громад» – 11,23%;
 - b. аномально низький показник групи «5 найактивніших сільських територіальних громад» у категорії «Здобувач освіти 15-18 років» у порівнянні і з групою «Всього по сільським територіальним громадам» – 10,52%, і з групою «3 найактивніші міські територіальні громади» – 14,58% при

різниці між групами «Всього по міським територіальним громадам» і «Всього по сільським територіальним громадам» 0,64%.

2) по індикатору «Чи відбувається зростання рівня екологічної культури молоді, збільшення кількості учасників екологічних акцій, природоохоронних заходів?»:

a. аномально високі показники груп «5 найактивніших сільських територіальних громад» та «Всього по сільським територіальним громадам» у категорії «Педагог 18-34 років» – різниця між групою «5 найактивніших сільських територіальних громад» і групою «3 найактивніші міські територіальні громади» 15,64%, ця ж різниця між групою «Всього по сільським територіальним громадам» і групою «Всього по міським територіальним громадам» у цій же категорії 14,95%;

b. аномально високий показник групи «5 найактивніших сільських територіальних громад» у категорії «Здобувач освіти 15-18 років» у порівнянні і з групою «Всього по сільським територіальним громадам» – 11,08%, і з групою «3 найактивніші міські територіальні громади» – 15,16% при різниці між групами «Всього по міським територіальним громадам» і «3 найактивніші міські територіальні громади» 0,43%.

3) по індикатору «Чи збільшується кількість учнів, які здійснюють екскурсії, подорожі, походи?»:

a. аномально високий показник групи «3 найактивніші міські територіальні громади» у категорії «Педагог 35-64 років» у порівнянні з групою «5 найактивніших сільських територіальних громад» – 15,3% при різниці між групами «Всього по міським територіальним громадам» і «Всього по сільським територіальним громадам» 4,97%;

b. аномально високий показник групи «5 найактивніших сільських територіальних громад» у категорії «Здобувач освіти 15-18 років» у порівнянні і з групою «3 найактивніші міські територіальні громади» – 14,99%, і з групою «Всього по сільським територіальним громадам» – 16,62% при різниці між групами «Всього по міським територіальним громадам» і

«Всього по сільським територіальним громадам» – 3,03% та групами «Всього по міським територіальним громадам» і «3 найактивніші міські територіальні громади» – 4,66% у цій же категорії.

4) по індикатору «Чи відбувається збільшення кількості підготовлених фахівців з національно-патріотичного виховання?»:

а. аномально високий показник групи «3 найактивніші міські територіальні громади» у категорії «Батьки здобувачів освіти 18-34 років» у порівнянні з групою «Всього по міським територіальним громадам» – 10,04%;

б. аномально високий показник групи «5 найактивніших сільських територіальних громад» у категорії «Педагог 35-64 років» у порівнянні з групою «3 найактивніші міські територіальні громади» – 10,44% та з групою «Всього по сільським територіальним громадам» – 7,02% (при різниці між групами «Всього по міським територіальним громадам» і «3 найактивніші міські територіальні громади» 0,86%);

в. аномально низький показник групи «5 найактивніших сільських територіальних громад» у категорії «Здобувач освіти 15-18 років» у порівнянні з групою «3 найактивніші міські територіальні громади» – 9,39% при різниці між групами «Всього по міським територіальним громадам» і «Всього по сільським територіальним громадам» – 0,32%.

5) по індикатору «Чи відбувається збільшення кількості зустрічей молоді з борцями за незалежність України у ХХ столітті, ветеранами та учасниками АТО та ООС у Донецькій та Луганській областях, учасниками війни РФ проти України?»:

а. аномально низький показник групи «5 найактивніших сільських територіальних громад» у категорії «Здобувач освіти 15-18 років» у порівнянні і з групою «3 найактивніші міські територіальні громади» – 16,9%, і з групою «Всього по сільським територіальним громадам» – 12,09%.

б) по індикатору «Чи зростає чисельність громадян, готових до виконання обов'язку із захисту незалежності та територіальної цілісності України?»:

а. аномально високий показник групи «3 найактивніші міські територіальні громади» у категорії «Педагог 18-34 років» у

порівнянні і з групою «Всього по міським територіальним громадам» – 8,96% (при різниці між групами «5 найактивніших сільських територіальних громад» і «Всього по сільським територіальним громадам» 0,56%), і з групою «5 найактивніших сільських територіальних громад» – 12,14%;

b. аномально низький показник групи «5 найактивніших сільських територіальних громад» у категорії «Здобувач освіти 10-14 років» у порівнянні і з групою «3 найактивніші міські територіальні громади» – 9,14% (при різниці між групами «Всього по міським територіальним громадам» і «Всього по сільським територіальним громадам» 1,7%), і з групою «Всього по сільським територіальним громадам» – 7,28% (при різниці між групами «Всього по міським територіальним громадам» і «3 найактивніші міські територіальні громади» 0,16%);

c. аномально низький показник групи «5 найактивніших сільських територіальних громад» у категорії «Здобувач освіти 15-18 років» у порівнянні і з групою «3 найактивніші міські територіальні громади» – 12,58% (при різниці між групами «Всього по міським територіальним громадам» і «Всього по сільським територіальним громадам» 0,64%), і з групою «Всього по сільським територіальним громадам» – 9,87% (при різниці між групами «Всього по міським територіальним громадам» і «3 найактивніші міські територіальні громади» 2,07%).

7) по індикатору «Чи збільшується кількість громадян, зокрема, дітей та молоді, залучених до проектів та заходів з національно-патріотичного виховання місцевого, всеукраїнського та міжнародного рівнів?»:

a. аномально низький показник групи «5 найактивніших сільських територіальних громад» у категорії «Здобувач освіти 15-18 років» у порівнянні і з групою «3 найактивніші міські територіальні громади» – 12,45%, і з групою «Всього по сільським територіальним громадам» – 9,86% (при різниці між групами «Всього по міським територіальним громадам» і «3 найактивніші міські територіальні громади» 0,15%).

- 8) по індикатору «Чи зростає кількість учнів, які беруть участь у заходах, спрямованих, на популяризацію духовно-моральних цінностей Українського народу, його духовних надбань?»:
- а. аномально низький показник групи «5 найактивніших сільських територіальних громад» у категорії «Здобувач освіти 15-18 років» у порівнянні і з групою «3 найактивніші міські територіальні громади» – 12,43% (при різниці між групами «Всього по міським територіальним громадам» і «Всього по сільським територіальним громадам» 0,67%), і з групою «Всього по сільським територіальним громадам» – 13,46% (при різниці між групами «Всього по міським територіальним громадам» і «3 найактивніші міські територіальні громади» 0,37%).
- 9) по індикатору «Чи відбувається збільшення числа молодих людей, які пов'язують своє майбутнє з навчанням і проживанням в Україні?»:
- а. аномально високий показник групи «5 найактивніших сільських територіальних громад» у категорії «Здобувач освіти 15-18 років» у порівнянні і з групою «3 найактивніші міські територіальні громади» – 21,81% (при різниці між групами «Всього по міським територіальним громадам» і «Всього по сільським територіальним громадам» 5,14%), і з групою «Всього по сільським територіальним громадам» – 16,13% (при різниці між групами «Всього по міським територіальним громадам» і «3 найактивніші міські територіальні громади» 0,54%).
- 10) по індикаторам «Чи підвищується серед учнів та молоді рівень знань про видатних особистостей українського державотворення, учених, педагогів, спортсменів, військових, підприємців, діячів культури, мистецтв, духовних провідників Українського народу?», «Чи збільшується кількість учнів, які пишаються своїм українським походженням, громадянством?» та «Чи зростає число громадян України, які виявляють почуття поваги до своєї Батьківщини?» статистично значущих відмінностей ні за територіальною ознакою, ні за категоріями респондентів виявлено не було.

Під час аналізу результатів нами було зауважено, що серед 17 аномальних результатів всіх категорій респондентів 9, тобто більше половини таких результатів, відносились до категорії «Здобувач освіти 15-18 років». При більш глибокому розгляді цього явища стало очевидним, що воно стало можливим через значні коливання у відповідях Щербанівської територіальної громади, респонденти якої (2 осіб) є лише 2,47% від загальної кількості респондентів цієї групи (81 особа). За умови виключення з загальної суми результатів цієї громади статистично значущі відмінності у цій категорії залишилися лише по індикатору «Чи відбувається збільшення числа молодих людей, які пов'язують своє майбутнє з навчанням і проживанням в Україні?»: між групами «Всього по сільським територіальним громадам» і «5 найактивніших сільських територіальних громад» – 10,75% та між групами «3 найактивніші міські територіальні громади» і «5 найактивніших сільських територіальних громад» – 16,43%.

Стосовно інших аномальних результатів в оцінках стану національно-патріотичного виховання в області у групах, згенерованих за територіальною ознакою, зробити науково обґрунтовані пояснення не є можливим через нестабільність респондентного пулу (кількість респондентів у деяких територіальних громадах протягом трьох етапів опитування різняться у десятки разів, відсутня стабільна група респондентів для перевірки зміни їхніх думок стосовно досліджуваної проблеми).

Враховуючи, що серед результатів по всім індикаторам та всім групам респондентів аномальні результати становлять лише 3,13%, можна зробити висновок про те, що значні відмінності в оцінках стану національно-патріотичного виховання в області у групах, згенерованих за територіальною ознакою «міська ТГ/сільська ТГ», є несуттєвими або відсутні.

Таблиця 5. Порівняння оцінок ефективності національно-патріотичного виховання (третій етап, по індикаторам, різні групи респондентів, різні типи територіальних громад, у %)

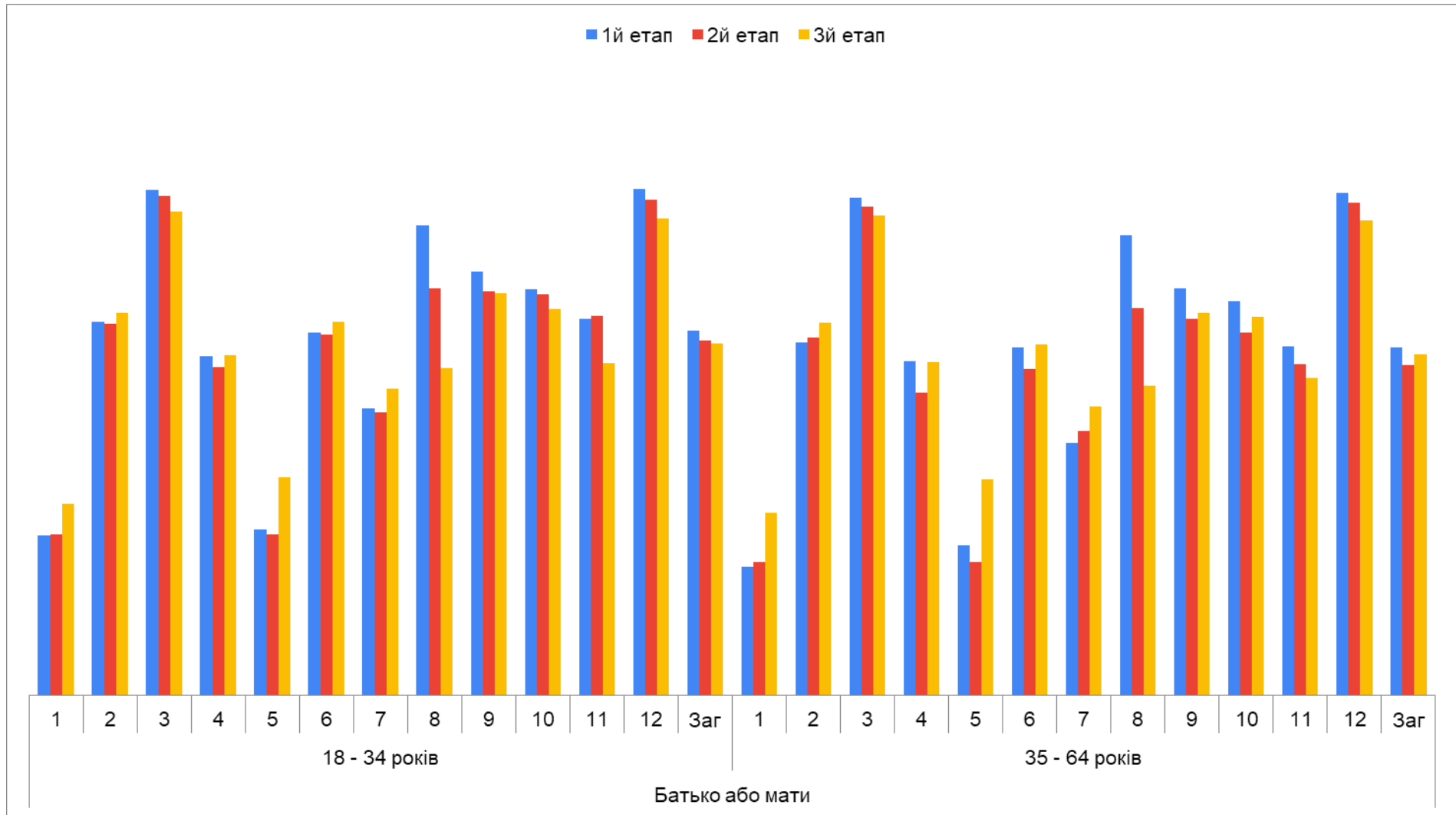
Тип ТГ \ Категорія	Батько або мати		Педагог		Здобувач освіти		Індикатори
	18 - 34 років	35 - 64 років	18 - 34 років	35 - 64 років	10 - 14 років	15 - 18 років	
Міські, всього	39,45	38,01	48,78	57,11	61,09	48,34	1. Відвідуваність музеїв
3 найактивніші МТГ	41,59	43,59	52,78	62,70	60,93	51,76	
Сільські, всього	35,21	30,06	54,73	44,91	59,26	47,70	
5 найактивніших СТГ	37,33	36,52	56,51	56,14	55,59	37,18	
Міські, всього	73,37	70,78	85,37	90,83	86,12	82,99	2. Знання про видатних осіб
3 найактивніші МТГ	76,36	74,35	87,50	90,86	85,14	85,30	
Сільські, всього	74,25	73,41	90,54	88,42	84,50	80,75	
5 найактивніших СТГ	76,12	74,33	90,14	92,36	85,54	77,97	
Міські, всього	94,48	91,99	91,46	97,71	92,49	90,48	3. Гордість за своє походження
3 найактивніші МТГ	94,22	93,28	97,92	97,24	93,25	91,98	
Сільські, всього	92,88	93,99	97,30	97,72	92,18	91,95	
5 найактивніших СТГ	93,57	95,15	97,14	98,86	92,71	93,90	
Міські, всього	63,12	61,59	69,51	80,05	71,53	60,43	4. Рівень екологічної культури
3 найактивніші МТГ	66,52	66,06	65,28	78,62	71,63	60,00	
Сільські, всього	67,53	65,73	84,46	84,04	70,10	64,08	
5 найактивніших СТГ	65,25	62,98	80,92	86,25	74,07	75,16	
Міські, всього	46,55	44,33	46,34	44,27	58,66	48,98	5. Залученість до екскурсій
3 найактивніші МТГ	47,07	49,87	54,86	52,40	58,10	53,64	
Сільські, всього	39,18	38,34	54,05	39,30	51,99	52,01	
5 найактивніших СТГ	41,92	42,28	48,29	37,10	52,10	68,63	
Міські, всього	71,40	64,75	82,93	65,37	80,69	75,83	6. Кількість фахівців з національно-патріотичного виховання
3 найактивніші МТГ	81,44	69,21	81,25	66,23	80,86	78,53	
Сільські, всього	72,60	66,60	83,11	69,65	80,11	76,15	
5 найактивніших СТГ	74,90	67,86	81,81	76,67	80,03	69,14	

Міські, всього	59,76	52,34	78,05	85,32	71,17	69,09	7. Зустрічі з ветеранами
3 найактивніші МТГ	58,69	56,83	77,78	86,39	69,64	69,47	
Сільські, всього	59,04	57,25	81,76	81,05	68,31	64,66	
5 найактивніших СТГ	60,59	59,64	75,82	85,84	64,72	52,57	
Міські, всього	62,72	56,01	69,51	62,61	82,90	77,65	8. Готовність до захисту України
3 найактивніші МТГ	65,43	59,17	78,47	62,85	83,07	79,72	
Сільські, всього	63,70	60,25	66,89	65,61	81,21	77,01	
5 найактивніших СТГ	59,87	60,19	66,33	66,99	73,93	67,14	
Міські, всього	77,12	71,52	82,93	90,83	84,84	81,18	9. Залученість до заходів національно-патріотичного виховання
3 найактивніші МТГ	80,76	74,84	79,17	90,93	86,56	81,33	
Сільські, всього	78,22	73,75	90,54	90,35	83,95	78,74	
5 найактивніших СТГ	78,17	74,37	87,00	95,86	86,82	68,88	
Міські, всього	72,39	70,33	84,15	92,89	81,33	74,33	10. Залученість до заходів духовно-морального спрямування
3 найактивніші МТГ	76,52	72,04	89,58	92,86	81,53	73,96	
Сільські, всього	76,16	74,35	90,54	91,23	77,37	75,00	
5 найактивніших СТГ	77,79	75,86	83,92	94,88	77,52	61,54	
Міські, всього	61,54	56,40	67,07	63,07	70,89	57,22	11. Молодь пов'язує своє майбутнє з Україною
3 найактивніші МТГ	62,70	56,93	62,50	60,75	68,35	56,68	
Сільські, всього	66,16	63,13	64,86	67,72	76,95	62,36	
5 найактивніших СТГ	63,55	61,22	65,42	68,32	75,44	78,48	
Міські, всього	92,11	91,48	95,12	96,79	95,49	92,09	12. Почуття поваги до своєї Батьківщини
3 найактивніші МТГ	94,04	92,62	97,92	96,43	94,94	92,35	
Сільські, всього	92,05	92,85	96,62	97,72	94,24	91,95	
5 найактивніших СТГ	92,25	93,53	94,92	98,86	95,56	95,85	

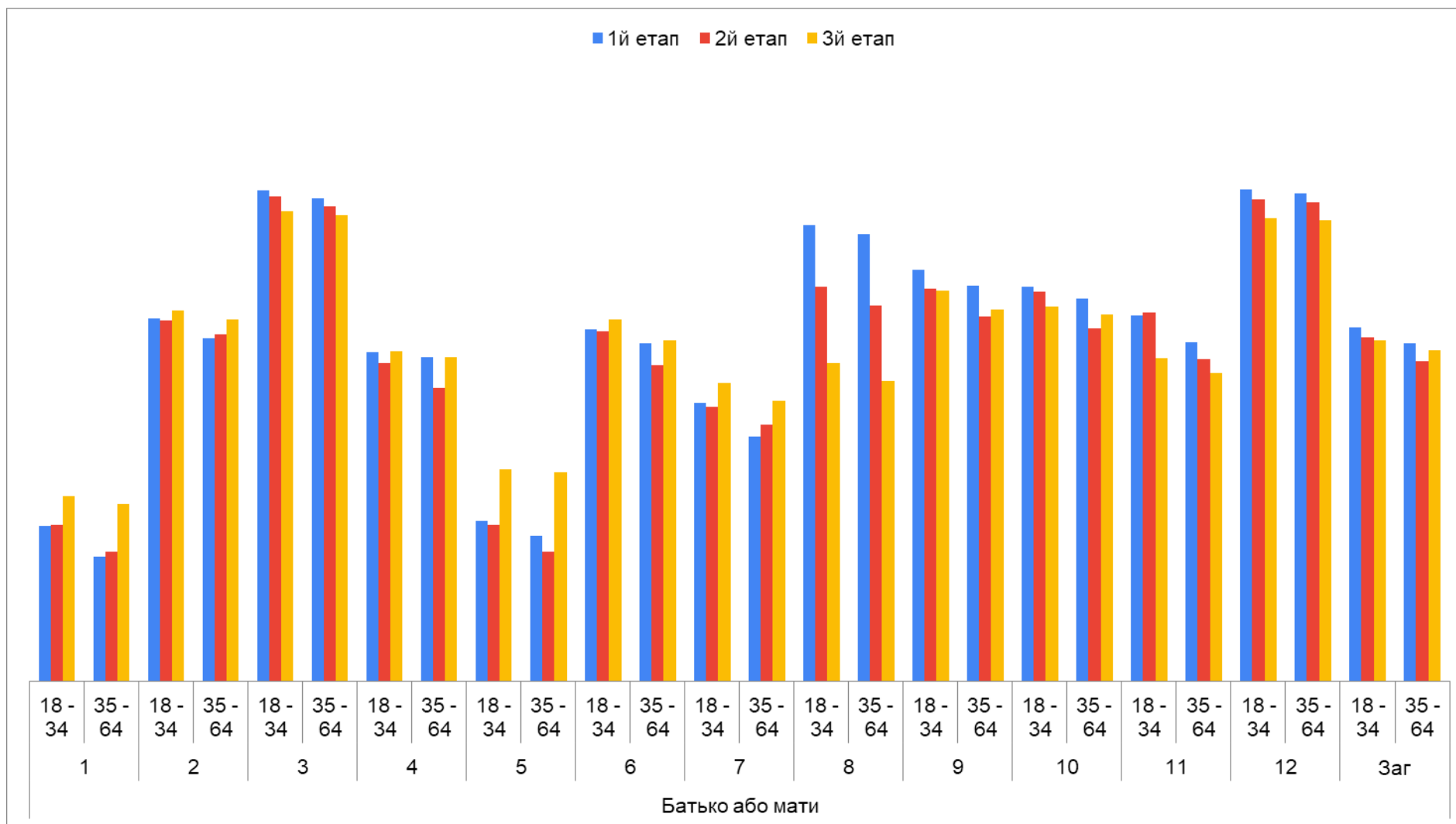
ВИСНОВКИ

1. Ефективність національно-патріотичного виховання у закладах освіти області, хоч і залишилась достатньо високою, все ж знизилась у порівнянні з минулими періодами, але це коливання можна пояснити зміною респондентного пулу (кількість респондентів у деяких територіальних громадах протягом трьох етапів опитування різняться у десятки разів, відсутня стабільна група респондентів для перевірки зміни їхніх думок стосовно досліджуваної проблеми).
2. Рівень залученості учнів до заходів, що мають формувати стратегічну рамку національно-патріотичного виховання зростає, але помітний прогрес подієвих індикаторів оцінки ефективності національно-патріотичного виховання всіма групами респондентів в загальній оцінці стану національно-патріотичного виховання в області є неочевидним через значне падіння показників світоглядного типу, при цьому варто пам'ятати, що сама по собі кількість заходів національно-патріотичного спрямування не вирішує його концептуальні завдання.
3. Значні відмінності в оцінках стану національно-патріотичного виховання в області у групах, згенерованих за територіальною ознакою «міська ТГ/сільська ТГ», є несуттєвими або відсутні.
4. Є очевидним вплив на оцінку респондентів потужного негативного інформаційного поля, що з одного боку, формує у них досить некомпліментарне судження про власних співгромадян, з іншого боку, сприяючи дистанціюванню респондентів від відповідальності за власну роль у подіях державного та світового масштабу.
5. Педагоги вище оцінюють стан національно-патріотичного виховання по більшості індикаторів, батьки здобувачів освіти – найнижче.
6. Сильно знизилась активність респондентів загалом по громадах – 6 020 респондентів, 40 територіальних громад (дві третини загальної кількості) знизили активність щодо участі у опитуванні.

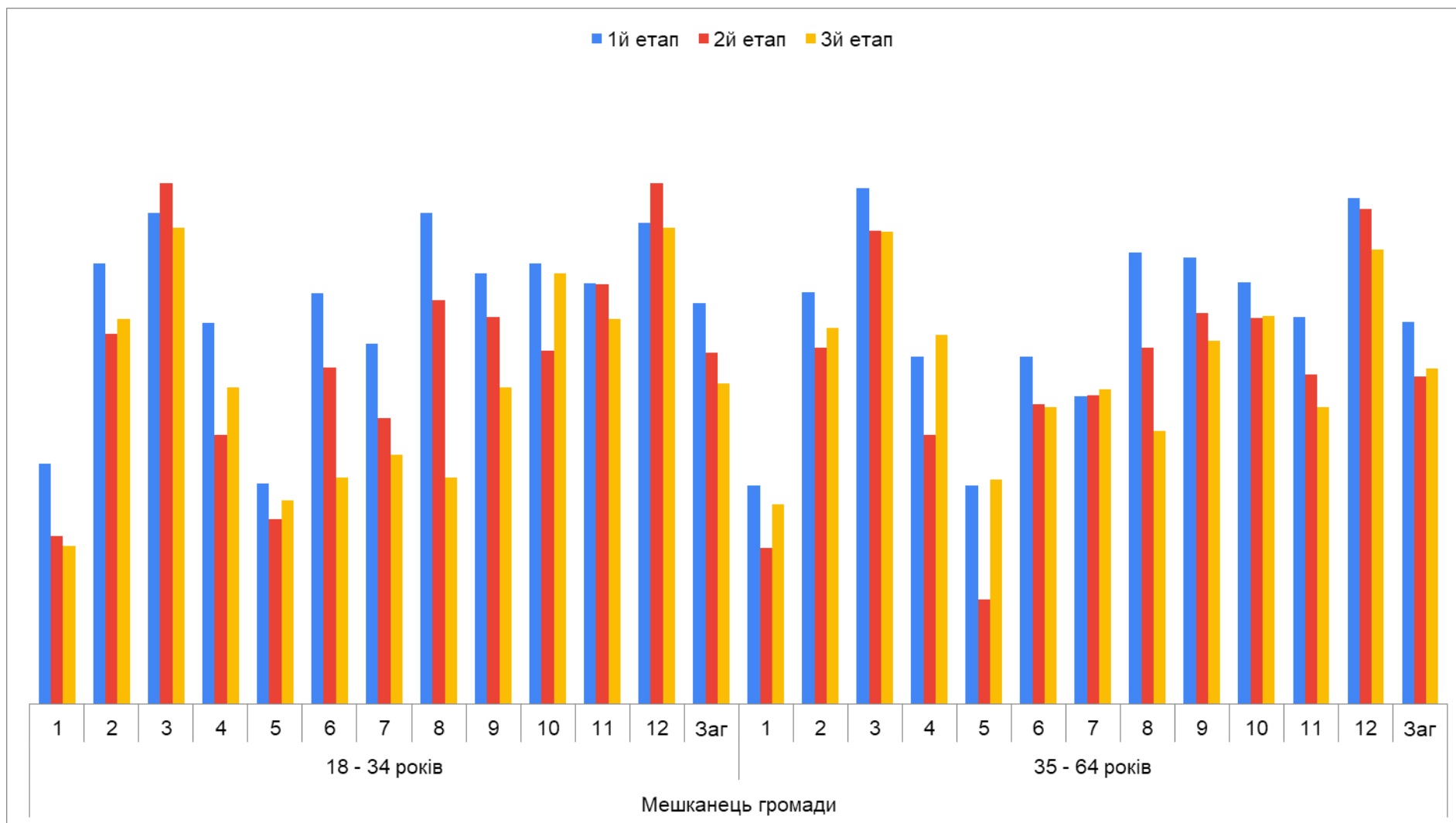
ДОДАТКИ

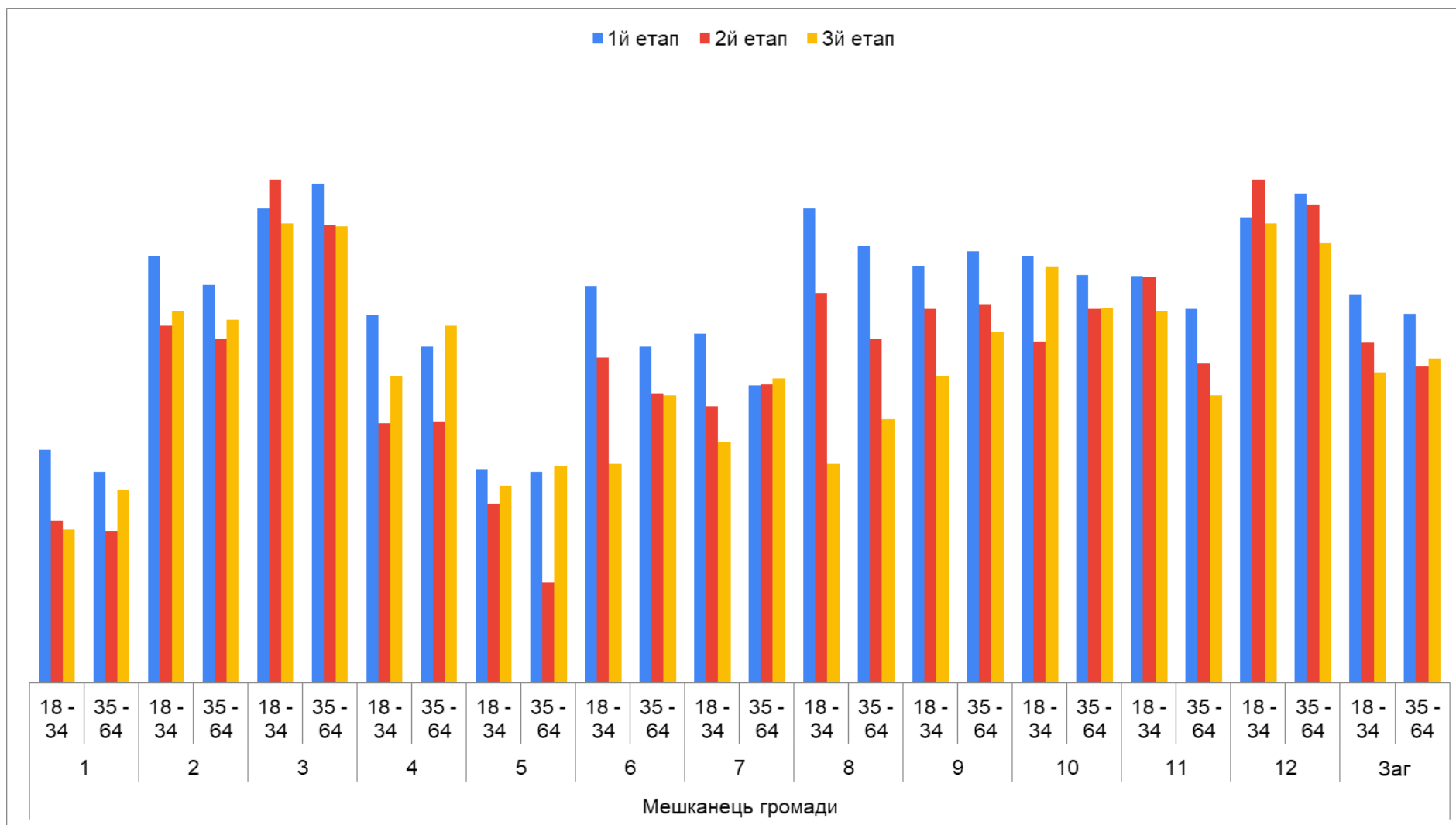
Діаграма 3. Динаміка оцінок ефективності національно-патріотичного виховання батьками учнів (по віковим групам)

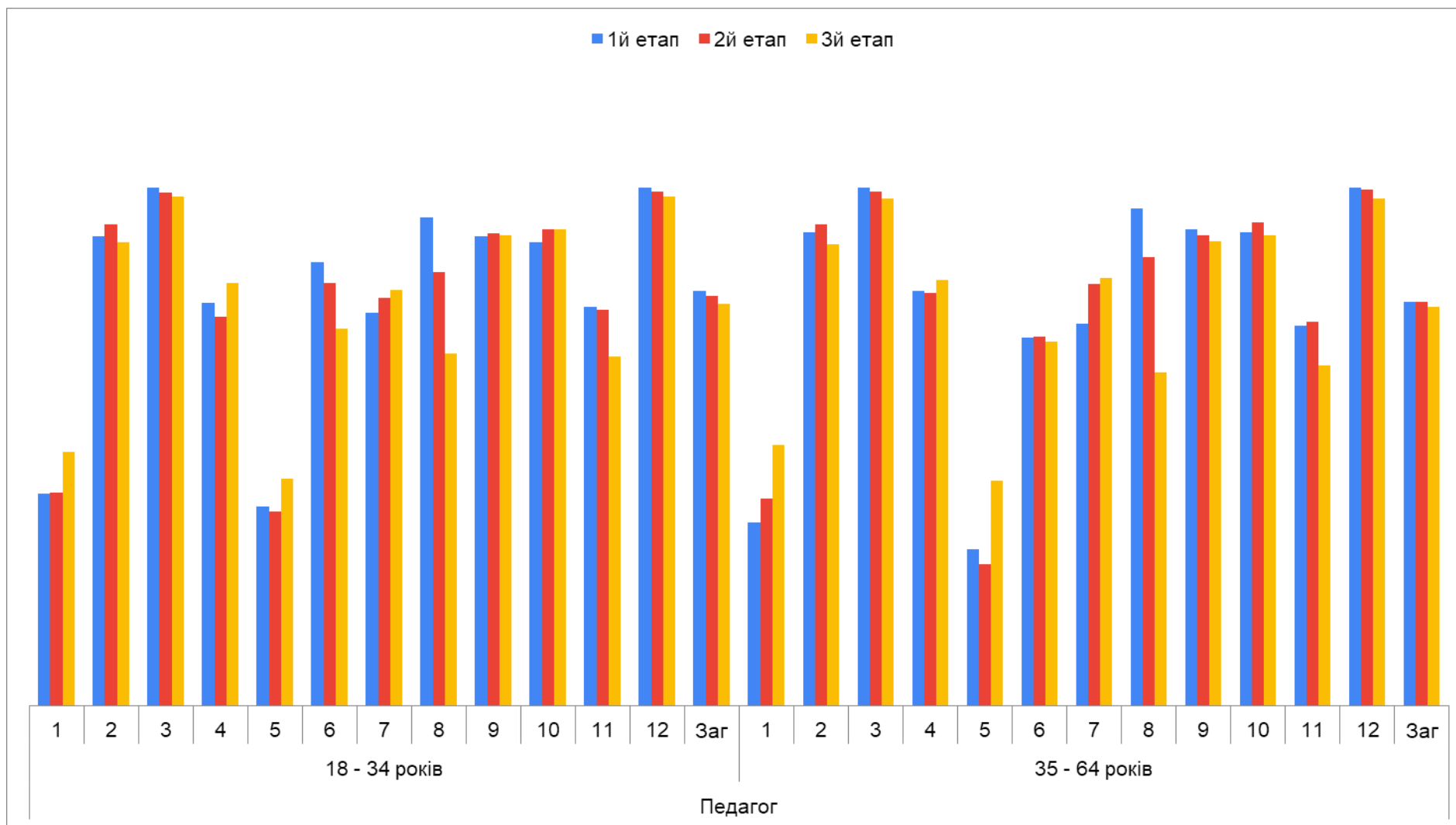
Діаграма 4. Динаміка оцінок ефективності національно-патріотичного виховання батьками учнів (по індикаторам)

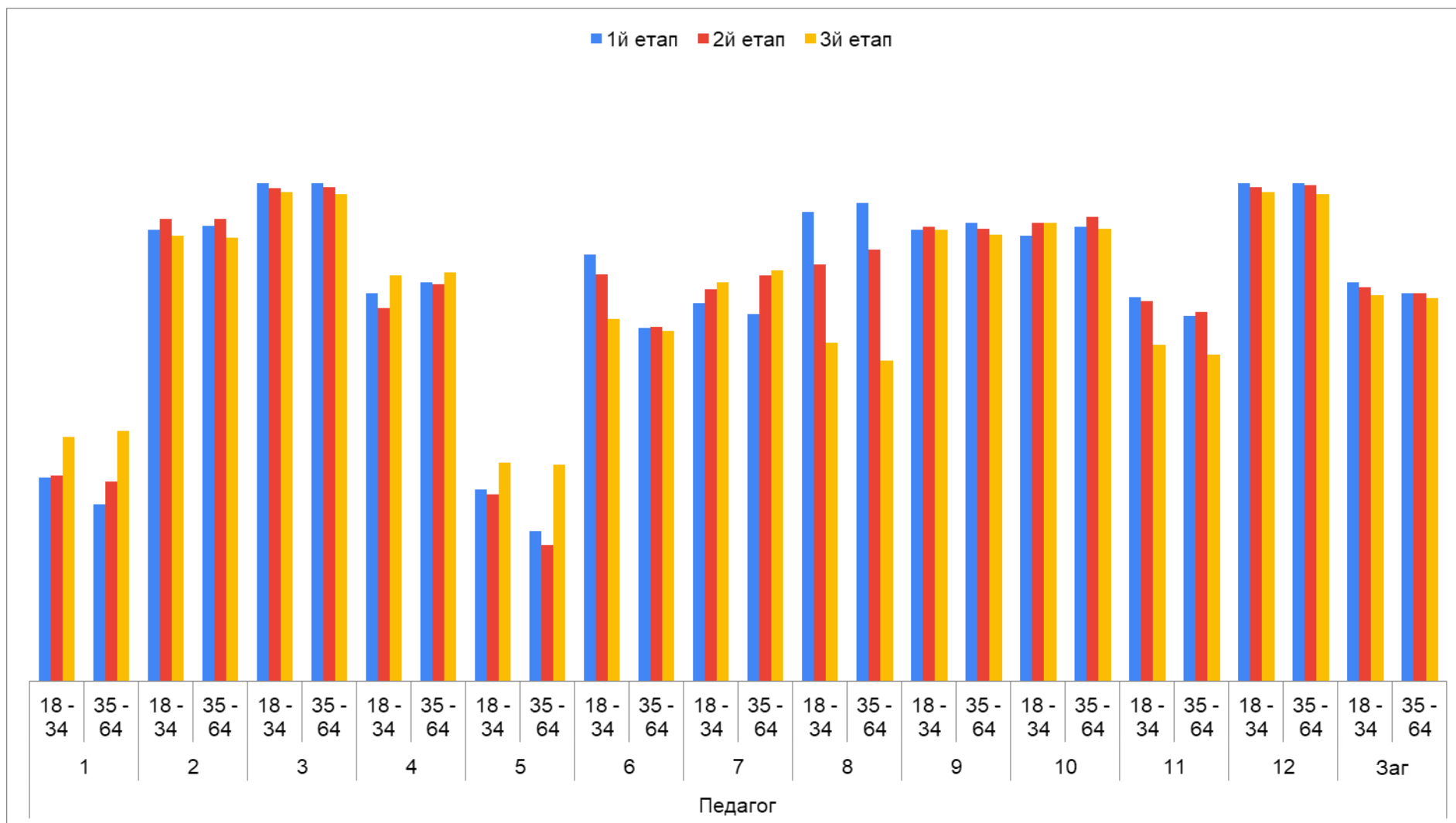
Діаграма 5. Динаміка оцінок ефективності національно-патріотичного виховання мешканцями громад (по віковим групам)

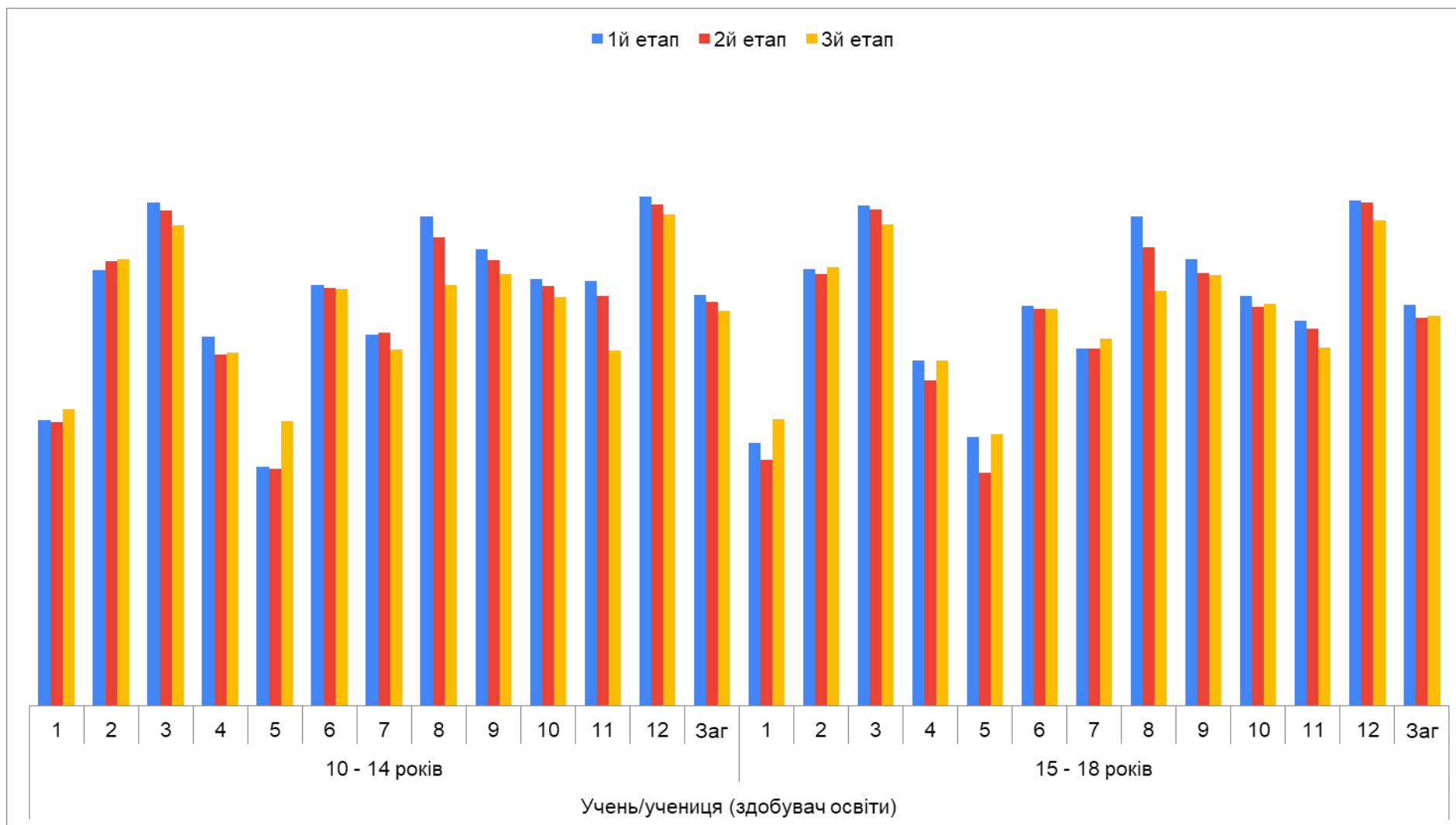
Діаграма 6. Динаміка оцінок ефективності національно-патріотичного виховання мешканцями громад (по індикаторам)

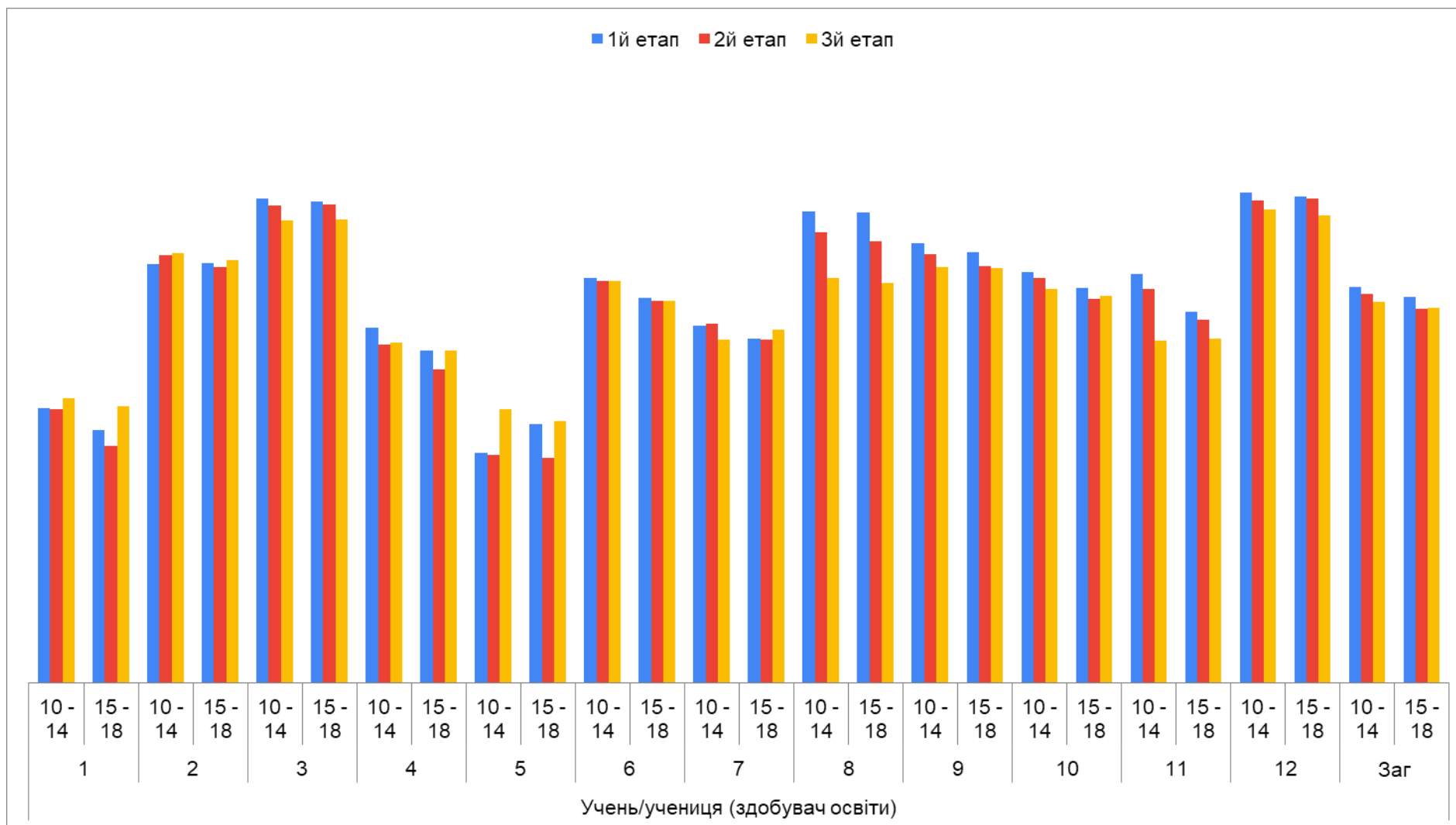
Діаграма 7. Динаміка оцінок ефективності національно-патріотичного виховання педагогами (по віковим групам)

Діаграма 8. Динаміка оцінок ефективності національно-патріотичного виховання педагогами (по індикаторам)

Діаграма 9. Динаміка оцінок ефективності національно-патріотичного виховання здобувачами освіти (по віковим групам)

Діаграма 10. Динаміка оцінок ефективності національно-патріотичного виховання здобувачами освіти (по індикаторам)